

A dac születése

Állok valamilyen szegényes konyhában, csupa szürke, talán cement, talán kőpadló, talán zsíros viaszosvászon terítő, talán rozsdafoltos falikút. A sarokban ül valaki izzadságtól fénylő, hatalmas mellével, és engem odavezetnek, mert azt akarják, hogy történjen valami köztem és az irdatlan mell között. Az egész konyha homályos, zöldesszürke emlék. A homályból kiderengő mell egyre közelebb ér hozzám. Pontosabban engem lökdösnek hátulról a mell felé. A mell ott fénylik már előttem, és valamire halványan emlékeztet, ami régen jó volt, de észrevehetetlenül volt jó, nem ilyen tolakodó, a nyilvánosság előtt megszégyenítő módon. Valakik a hátam mögül harsányan biztatnak. Na mi lesz? Tetszik? Nem értem, mit mondanak, de mégis pontosan értem. A hangokból mindent értek. Ezek gúnyos hangok. És én már a saját lábamon állok többé-kevésbé, de erős markok irányítanak. Mintha mások is lennének ott. Mintha idegen asszonyok figyelnék az eseményeket, mintha pólyások volnának a karjukban, a konyha nem üres. Az erős markok csak tolnak előre, a feszülő óriásmell lassan betölti a látóteremet. A bimbója a mellnek, az is valószínűtlenül óriási, rücskös, barna, a szélén halványabb, tejeskávé színű. Zavarba ejtően bizalmas terület, de ez másoknak a bizalmas területe, amelyhez nekem semmilyen közöm nincsen. És én szégyenkezve sejtem meg, hogy azt akarják, még közelebb kerüljek ehhez a barna bimbóhoz, netán ezt a taszítóan bennfentes területet érintsem is meg a szájjammal. Képtelenség. Miközben tolnak előre, biztatnak. Émelyítő szag van. A nő felől jön. A melle felől. A mell elterülve fekszik előttem. Az anyatej szaga mögött a konyhai felmosóröngy szagát érzem. Valamennyire sejtem, de inkább nem kívánom tudni, mit akarnak tőlem, érzem, hogy az a valami szokatlan, nem igazán rendjén való dolog. Tudom, hogy nem bízhatok azokban, akik itt vannak, de a kéz, amely a mell felé tol, erősebb nálam. És ahogy ott állok közvetlenül a félelmetes mell előtt, amelynek a halvány bőrén a kék ereket is egyre tisztábban látom, kínosan érzem, itt mindenki tudja, hogy én mit veszítettem el, tudják, hogy a legfontosabbat, amit egy magam korabeli gyerek elveszíthet, és most kíváncsian várják, mit teszek, amikor szembekerülök ezzel az általuk ellenállhatatlannak vélt csábítással. Mit kezd a nedvesen párolgó mellel ez az éppen járnivaló, megárvult gyerek, aki nem beszél, nem mosolyog, de az ösztönei még épek, meglátjuk, felélednek-e az ismerős tejszagra. Jó kis cirkusz, amelyet mindenki látni szeretne. Biztosak benne, hogy ez a gigantikus formában megjelenített vágykép azonnal megtöri az ellenállásomat. És ők tanúi akarnak lenni a nem mindennapi jelenetnek. Ez is csak egy kis elveszett állat, boldogan rátapad majd az idegen csöcsre. Az egyetlen és legfontosabb emlékemet, amelyet az egész testemben örök, azt kellene nyilvánosan megtagadnom, ráborulva az óriásmellre, amelyből máris odaadóan csurog a langyos tej. Akik ezt a tréfát kieszelték, építenek a vá-

gyamra az elveszett után, a hozzám tartozó pótolhatatlan után, amely védelmet és táplálékot adott, és amely most egyszerre, úgy tűnik, minden szenvedésemet elsímítva, újra visszafogadna, hogy gondtalanul elpihenhessek rajta, mint régen. A sok bizonytalan hányódás után újra meglelhetném az egyetlen biztos helyemet, amelyet egy ilyen kicsi gyermeknek sosem lenne szabad elveszítenie. De ennek a helyzetnek itt, a zsírosan fénylő, kopott konyhakővel, valójában semmi köze nincsen a hazataláláshoz. Innen nem vezet út hazafelé.

Valami másra akarnak rávenni, hátulról egyre csak tolnak előre, mintha minden bajra végre megtalálták volna a megoldást. Milyen egyszerű ez. A mell gazdája is biztat. – Na gyere, gyere már! Itt van, kapd be. Ne szégyelld magad.

Tudom, valami jó van elrejtve ebben a mellben, tudom, másoknak biztosan megoldás is ez a szutykos konyha, a babákkal nyilván azért állnak itt sorba az idegen asszonyok. Valahol, a régi emlékeimben él ez a tejszag, csak nem így, nem ilyen durva hangok veszik körül, és nem ilyen durva kéz taszigál felé a földön. Valamikor ez a tejszag hozzátartozott a tökéletes világomhoz, annak megérdemelt és természetes intimitásához. Nem is kellett gondolkodnom, minden úgy történt, ahogy történnie kellett. Azok voltak a helyénvaló idők, amelyekből hirtelen kiszakadtam, és hányódom idegen kezek között, idegen helyeken, mint például ez a zsírosan fénylő konyha is.

Érzem, hogy azoknak, akik idehoztak, ez jó hecc lehet. Az arcomat már hozzá is nyomták a feszülő bőrhöz. Itt az anyatej, nesze. Erre vágytál, nem? Erőszak és szégyen. Fulladozva tiltakozom. Végre kiszabadítanak. A mell bimbója még mindig túl közel van az arcomhoz. Nevetnek. Két ujjal megnyomják a bimbót, a langyos tej az ajkamra fröccsen. Undorító. Bármi megtörténhet velem ebben a megváltozott jelenben. Bármi, mert elszakadtam onnan, ahol voltam, ahol most is lennem kellene. A testem emlékezetének mélyéből talán még előbányászható lenne az anyatejjel kapcsolatos egykori ténykedésem, amelyet itt nyilvánosan, nagy hahoták között kellene újra véghezvinnem. Azokból az elveszett időkből az emlékeim összefolynak, a nagy jónak nincsenek körvonalai, a könnyű kezek érintését alig éreztem, csak elmerültem a szelíden rám simuló anyagok és kényeztető hangok egyvelegében, amelyek ugyanúgy hozzám tartoztak, mint a saját testem. Egy kellemes világrend része voltam, és nem ismertem mást, csak az ebbe a világrendbe fektetett végtelen bizalmat. Ebből az időből azért olyan homályosak az emlékeim, mert az emlékezet nem jegyzi meg a természetes állapotokat, amikor minden rendben megy, és minden úgy van jól, ahogy van. De azért annyira elegendők ezek az emlékek, hogy tudjam, mi az, ami nem is hasonlít hozzájuk. A mostani helyzet azért olyan szégyenteljes, mert kisgyerek-ösztönnel is sejtem, mi folyik itt, felkínálnak nekem valamit, amiről tudják, mennyire sóvárogtam utána korábban, és most látni akarják, milyen az, amikor a nyilvánosságot feledve, mindenki szeme láttára, mohón engedek a vágyaimnak. Csak egy lépés kéne, hogy megtegyem, amit várnak tőlem, talán itt a megoldás előttem, talán így vége lesz a hányódásaimnak. De ez az ajánlat nem lehet komoly. Én már a saját lábamon állok. Túlkoros vagyok ehhez a helyzethez. A jelenlévők is csak nevetnek. Szégyenteljes tréfa ez az egész. Csak rá kellene tapadnom a bimbóra. Megtenni, amit akarnak tőlem. De nem lehet. Ha ezt megtenném, mindennek vége lenne. Örök időkre legyűrnének. Az énem határait csak a makacsságom tudja megvéde-

ni. Nem törhetnek meg ezek az idegenek ebben a kínosan szűk, párás konyhában, ahol, most már emlékszem, a viaszosvászon terítón hosszúkás üvegek sorakoznak, tele kifejt, még habos anyatejjel. Ha most megadom magam, mindent elveszítetek. És mi az a minden? Váratlanul felsejlő szagok, érintések, az egykori létezésem zöreijeiből, hangjaiból összeálló dallam, amely annyira belém épült, hogy a lényem részévé vált. A valamikori öntudatlan éden dallama. A dallam egyre halványodik. Mert semmilyen jelenkori zaj nem hasonlít hozzá. Tulajdonképpen már csak hiány, de ehhez a hiányhoz hútnak kell maradnom, mert ez a hiány minden, ami megmaradt a régi, boldog önmagamból. A szavakat még nem tudom kimondani, de szavak nélkül is ragaszkodom az elveszett édenemhez, ahol büszke csodálkozással figyelték a mozdulataimat, és az egyetlen dolgom az volt, hogy tapasztalatokat szerezzek az izgalmas külvilágról. Ezt a csökönyös ragaszkodást mindenáron meg kell őriznem magamban. Valamikor fontos lény voltam, egy kis világegyetem forgott körülöttem, amely érthetetlen hirtelenséggel eltűnt, és én itt maradtam egyedül egy jórészt érthetetlen világban, amelyben folyton emlékeztetnek arra, hogy kívülálló vagyok, s már semmi sem működik a régi természetes-séggel körülöttem.

Csalódást okoztam. A mell távolodik. A nyirkos párával és halványszürke tejcsöppekkel együtt. Kint vagyok újra a hidegben. Kielégítetlenül, de megkönynyebbülten.

Anyám elvesztését apám akkor tudta meg, amikor megérkezett a koncentrációs táborból. Becsöngetett a lakásába, és ott engem nyújtottak felé. Aki felé nyújtott, anyám nevére csak nemet intett a fejével. Állítólag apámnak még az ajka is falfehér lett. Ő tudta, amit a többiek nem tudhattak. Odaképzelte az én túlérzékeny, szerelmes versek világában nevelkedett anyámat, ahol ő már járt, egy olyan helyre, amelyről a Pesten bujkálóknak fogalmuk sem lehetett. A legsötétebb fantáziák sem merészkedtek odáig, amik ezeken a helyeken naponta megtörténtek.

Apám anyatej után szaladgált, férfi sutasággal próbálta körülöttem rendbe tenni a dolgokat, dajkákat fizetett meg, hogy pótolják az anyámat. Hirtelenjében összeszedett, faluról ideszakadt nőket. Azt nem tudhatta, hogy mi történik velem akkor, amikor ő nem lát.

Hazafelé csendben mentünk a dadával. Mintha emlékeznék a sáros útra. Üres voltam, az anyatej szaga még az orromban, a nevetés hangja a fülemben. Megtettek velem valamit, valami szégyenleteset. Vagy csak akarták, hogy az a dolog megtörténjen. Mindent megtehetnek velem. Bármi megtörténhet velem, mert kiestem valahonnan, a biztonságból, és most hazátlanul hanyódom. Megláttam egy mély pocsolyát, és beleléptem a fehér cipőmmel. Ebben a pillanatban a legbensőbb vágyaimnak engedelmeskedtem. A pocsolya illet legjobban az érzéseimhez. A mocskok. A dada rám ripakodott, de nem mozdultam. Eleve dühös volt rám, hogy elrontottam a mulatságát, meg lusta is volt hozzá, hogy kirángasson a sárból. Ezért csavarni kezdte a karomat. A fájdalom majd észre térít. Hagytam, tegye, amit akar. A karom mintha gumiból lett volna, készségesen engedelmeskedett a csavarásnak. A fájdalom világos érzet volt, megváltás ahhoz a zavaros, szégyenteljes valamihez képest, ami ott, a konyhában történt velem. A karom csavarását a dada részéről

jóval őszintébb cselekedetnek éreztem, mint az előbbi álságos szívélyeskedést. A pocsolóyában való álldogálás jólesett. Rátaláltam a gyalázatomhoz és a tehetetlenségemhez legjobban illő helyre. És nem voltam hajlandó elmozdulni onnan. A fájdalom visszavezetett önmagamhoz. Valakinek bűnhődnie kellett azért, ami történt. A dada visszaélt a rábízott hatalommal. Én csak a pocsolóyával válaszolhattam erre. A válaszom ösztönös volt, s a lelki megtisztulásomat szolgálta. Egyszer csak recscent valami. A karom volt az. Úgy maradt kicsavarodva. A dada megrémült, felkapott a földről, és hazarohant velem. Állítólag nem sírtam, csak a karom lógott természetellenesen a testem mellett. Az apám persze botrányt csapott, azonnal menesztette a dadát. Első dühében talán hátsón is rúgta, de ezt már csak úgy mesélték, nem teljesen hiteles személyek. Apám semmi lényegeset nem értett meg az esetből. Engem sem értett meg soha. Bűnjel voltam, arra emlékeztettem, hogy nem tudta megvédeni a törekeny, kifinomult anyámat. Mások megszerezték a családtagjaik számára azokat a hamis papírokat. Ő meg botorul azt hitte, hogy semmi olyat nem tettek, amiért hamis papírokkal kellene bujkálniuk. Miért is hitte volna, mikor ugyanolyan tisztességes polgár maradt, mint amilyen azelőtt is volt.

Apámat kifejezetten idegesítette, hogy mindig csak hallgatok. Akkor is, ha valami fáj. Ez nem természetes. Csak nem némultam meg annál az idegen családnál? Valami a fülébe jutott arról, hogy ott hónapokig egy sötét zugban kellett feküdnöm, és ha felsírtam, ráütöttek a számra. Félték. Nem babra ment akkor a bűjtetés. Anyámat a család erőlyesen rábeszélte, hagyjon ott, nem kószálhat egy pólyással a karjában. Apám csupa lelkifurdalás, amikor rám néz. És azonnal ingerült is lesz. Egyáltalán normális ez a gyerek? A szája kicsit nyitva. Az egyik kezével meg mindig a másikat takarja. Mintha így akarná megvédeni a külvilágtól.

Anyámnak, mesélik, kicsiny alma melle volt, elég nehezen jött belőle a tej. Be is gyulladt gyakran, olyankor borogatni kellett. Néha sírt is emiatt, de tudta, hogy mennyire fontos a szoptatás. Sírt, mert szoptatni akart, de jajgatnia kellett, annyira fáj, ha mégis megpróbálkozott vele. Az én törekeny, finom anyám észrevétlenül siklott ki az életemből, egyszer csak már nem volt mellettem. Eleinte feltűnt, hogy keményebben emelgetnek, keményebben hajtják a pelenkát a lábam közé, de akkora volt a bizalmam a környezetemben, hogy ezt a változást is az élytem törvényszerű részének tekintetem. De ez az új idegenség csak nem akart elmúlni felőlyem, és lassan rá kellett jönnöm, hogy alattomos módon egy kiismerhetetlen világba kerültem. Itt már nem értettek meg szavak nélkül. Ebben a világban minden megtörténhetett. Nem rám figyeltek, csak arra, amit feltétlenül meg kellett tenniük velem. Tárgy lettem, terhes csomag, amelytől azt várták, hogy lehetőleg mennél kevesebb életjelet adjon magáról. Csak nagyon későn fogtam fel az értelmekkel, hogy anya nélküly gyerek vagyok, akinek a múltja valamilyen fájdalommal, a jelenből közmegegyezéssel számúzótt titok.

A dada az eset után eltűnt mellőlyem. A karom sínbe került.

A gondolataimat megtartottam magamnak. Ha nagyon elmerengtem a megfoghatatlan jelenen, a nyelvem kissé kicsúszott az ajkaim közül. Apám idegesen rám szólt. Hol a nyelveld?

Még az anyámmal tölyött pár hónapnyi időből rengeteg bizalmat hoztam magammal. Szabadon ismerkedhettem a világgal. Tanulmányozhattam a kezembe

került tárgyakat, ebben az izgalmas felfedező munkában senki nem zavart meg. Szuszogva markolhattam meg mindent, ami érdekes és fontos volt körülöttem. A boldog erőfeszítések közepette egyé váltam a környezetemmel. Ebből a biztonságos kutató időszakból bennem maradt az engem érdeklő dolgok iránti elmélyült figyelem. Később a testem mögé bújva pislogtam kifelé a néha ugyancsak furcsának tűnő külvilágba.

A nevelőanyám, ha vendégek jöttek, megmarkoltatta velük a fenekemet, hogy lám, nem éhezem mellette. Akit a vendégek tapogattak, nem én voltam. Az a testem volt csak, amelyet kívülállóként, szánakozva figyeltem. Aki a diófánk tetején naphosszat merengett, az voltam én. Meg kellett tanulnom a nagyok által elfogadott viselkedési mintákat, amelyek mögé elrejthetem a makacsságomat. Otthon nem veszekedtünk a nevelőanyámmal, mert ha megtettük volna, apám mélységes csalódással nézett volna ránk. Így a bajok nem öltöttek testet, és nem jutottak el odáig, hogy kimondhatóak legyenek. Félig nyitott szájjal, fülelve és tapogatózva merültem el az életemben, és közben anyám hiánya valamilyen ismeretlen erőtérré sűrűsödött bennem. Végső rejtkehellyé, ahol senki nem érhet el.

Az a zsíros fényű konyha később is lecsapott rám, amikor tisztátalan helyzeteket éltem át, és nem találtam belőlük a kiutat. Újra gyámoltalan kisgyerek lettem. Hirtelen visszazuhantam a múltba.

Anyám, aki vészesen álmodozó természetű nőszemély volt, minden nap úgy ébredt, hogy mekkora szerencse érte a születésemmel. Babonásan hitte, hogy soha nem szabad elválnunk egymástól. Menlevél helyett az én fényképpemmel kelt át az utcai ellenőrző pontokon. Mosolyogva felmutatta a csecsemő képemet, a katonák meg gyanútlanul visszamosolyogtak rá. Amikor rábeszéltek, hogy hagyjon ott annál az idegen családnál, talán érezte, hogy most már nem védi semmi sem, bármi megtörténhet vele. A szemtanúk szerint a legszebb ruháját vette fel, állítólag flitterek csillogtak rajta. Úgy állt be a menetbe.

Az emléke valamiért mindenkinek kínos volt. Őt emlegetve csak a fejüket csóválták a rokonok. Amikor rájöttek, hogy minden törekvésük ellenére én sem fogok az általuk józannak hitt ösvényre lépni, rám is ugyanazzal az eltávolodó sajnálkozással néztek: anyja lánya.